

FILOSOFIE PETER GIESEN

Hoop

Wie gisteren weer aan het werk ging, moest door een hel van beste wensen. Een zinloos ritueel, waar je toch aan meedoet om niet voor onvriendelijk mens te worden versleten.

Niettemin voldoet de jaarwisseling aan een diepe behoefte om een breuk in te lassen. Je laat de vervelende gebeurtenissen van het oude jaar achter je – althans, dat hoop je. Voor je ligt een nieuw jaar, waarin je het allemaal beter zult doen.

Daarom zijn januari en februari optimistische maanden, hoewel de dagen kort en druilerig zijn. helaas is optimisme tegenwoordig een schaars artikel. Premier Rutte mag zichzelf een optimist noemen, zijn ploeg straalt een naar- en klein-geestig wereldbeeld uit, van de verongelijkte 'hardwerkende' burger die aan alle kanten wordt belaagd door criminelen, terroristen en vreemdelingen.

Globalisering betekent de herverdeling van de hoop, schreef *The Economist* onlangs. Van de Chinezen gelooft 87 procent in een betere toekomst, van de Brazilianen 50 en van de Indiërs 45. In de westerse wereld maken de optimisten slechts 25 tot 30 procent van de bevolking uit. Nederlanders, Fransen, Duitsers en zelfs Amerikanen zijn doemdenkers geworden.

Daarom pessimisme geldt overigens alleen de samenleving als geheel. Over hun eigen leven zijn de meeste mensen dik tevreden. Dat geldt ook voor PVV-stemmers, blijkt uit een onderzoek van het bureau Motivaction. Dat is natuurlijk onlogisch. Als de samenleving echt zo'n pot ellende zou zijn, dan zouden de meeste mensen ook ongelukkig zijn over hun persoonlijk leven.

Die discrepantie is psychologisch te verklaren. De meeste mensen kunnen het helemaal niet verdragen om langdurig negatief over hun persoonlijk leven te denken. Daarom relativeren ze hun problemen. Ach, het gaat alweer beter en bij de burens is het nog erger. Waarschijnlijk denken de burens hetzelfde.

Alleen over de samenleving kunnen we ons de luxe van het pessimisme permitteren. Ons beeld van de samenleving wordt vooral bepaald door de media. Zij is meer verhaal dan ervaring. Daarom kunnen we haar van een afstandje beschouwen en er negatief over doen, zonder psychische schade op te lopen.

Vervelend is het wel, om in zo'n zeurende wereld te leven. Potentieel schadelijk ook: pessimisme kan de samenleving van haar vitaliteit beroven. De mooiste verdediging van optimisme is van de Oostenrijks-Britse filosoof Karl Popper. Optimisme is een morele plicht, schreef hij. De toekomst ligt open, we kunnen niet weten hoe de samenleving zich zal ontwikkelen. Daarom hebben we de plicht om de dingen te steunen die tot een betere toekomst kunnen leiden, in plaats van iets slechts te voorspellen.

Vervelend is het wel, om in zo'n zeurende wereld te leven

Peter Giesen is redacteur van de Volkskrant

Een oudere thuisloze wil hier nooit meer weg

In een Rotterdams herenhuis hebben vijftien oudere thuis- en daklozen een thuis gevonden. 'Ik heb mijn hele hebbe en houwe hier.' De bewoners willen er voor altijd blijven.

Door **Eric van den Berg**

Aad is net klaar met alweer een nieuwe staartdeling, aan de tafel op zijn kamer. Vandaag heeft hij nog 52 euro op zak, dat deelt hij door 3, en dan ziet hij dat hij deze week per dag nog 17 euro kan uitgeven. Rest: 1. Die houdt hij over. Naast het rekenspel liggen drie voorgedraaide joints, voor elke dag één.

Aad (55), die zes jaar geleden nog door de straten van Rotterdam zwierf en sliep in het Kralingse Bos, heeft een hang naar structuur. Elke dag lijkt op de vorige en volgende dag. Die begint met de lunch, want Aad slaapt tot 11 uur. Dan haalt hij wat boodschappen, koopt hij een pakje Pall Mall, doet hij een dutje van 3 tot half 5, en dan gaat hij eten met de groep en is het om kwart voor 7 tijd voor een boompje klaverjassen. Paar sigaretjes, naar de kamer, radio aan, en om een uur of 12 naar bed.

Hij slaapt veel, want het is altijd druk in zijn hoofd, zijn 'andere icken' houden hem bezig: Fred, Karel en Erik zijn er altijd, en dan zijn er nog zeven die soms komen 'buurten'. Ze praten tegen hem ('soms gebruiken ze mijn stembanden'), hij praat terug. 'Ze willen de wereld veroveren maar ik sta in de weg', legt hij uit. 'Ze willen me arresteren.'

Maar met z'n allen gaat het goed nu. Vaak heeft Aad Radio Veronica nodig om zijn bezoekers te overstemmen, maar hij heeft wat rust gevonden. 'Ik ga hier nooit meer weg', zegt hij. 'Ik heb mijn hele hebbe en houwe hier. De buitenwereld schrikt me af.'

De zichtbare wereld van Aad is het verbouwde herenhuis op Mathenesserlaan 312, een woonvoorziening voor oudere dak- en thuislozen. Twaalf mannen en drie vrouwen wonen er. Allemaal boven de 45, en dat is voor een (voormalige) zwerver al best op leeftijd, zegt coördinator Tanja Rupsam: 'Op straat tellen de jaren dubbel.' Wat ze ook allemaal gemeen hebben: een psychiatrisch verleden – en heden.

Peukjes

Vijftien mensen, vijftien werelden. Aad luistert op zijn koptelefoon naar Deep Purple, Gijs kijkt naar films met Steven Seagal, Clara heeft zich op het handwerken gestort. Jos zorgt voor de aangelopen kat Pippie en haar kleintje Punkie, en Joke heeft haar oude gewoonte nog niet overwonnen: ze zoekt in en om het huis nog steeds naar peukjes op de grond.

Op de foto's drie voormalig dakloze bewoners op de Mathenesserlaan in Rotterdam.

Niet echt een dolle boel hier dus ('ze hebben jaren op straat geleefd, het zijn allemaal solisten'), maar iedereen wil blijven. Wat eigenlijk niet echt de bedoeling is op nummer 312: in principe zou een bewoner na on-

Iemand boven de 45 is op leeftijd. Op straat tellen de jaren dubbel

geveer twee jaar het huis moeten verlaten en doorstromen naar een passende woonvorm. Maar in het echte leven ziet het er anders uit. In de zes jaar dat de voorziening bestaat, hebben hier 39 mensen opvang gevonden; zes van hen zijn zelfstandig gaan wonen, vier bleken het zwerven nog niet moe te zijn, twee zijn terechtgekomen in een psychiatrische instelling, en twee zijn overleden. De overige 15 wonen er nu. Vier van hen, onder wie Aad, zitten er al sinds het begin.

Nog even en de voorraad oudere dak- en thuislozen is 'op', kan Rupsam enigszins grinnikend vaststellen. Immers, het beleid van Rotterdam (en ook de drie andere grote steden) om alle rondzwevende van straat te halen en in de hulpverlening te krijgen, blijkt een groot succes. Bijna drieduizend zijn er in de afgelopen vier jaar in Rotterdam bereikt – meer dan vooraf werd ingeschat – en zo'n achttienhonderd zitten in een min of meer 'stabiele' situatie, met een woning, een inkomen en zorg. Het zogeheten Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang krijgt begin 2011 een vervolg, maar dat zal veel meer op de preventie en herstel zijn gericht: het voorkomen dat 'kwetsbare personen' op straat terechtkomen.

Ook Mathenesserlaan 312 – eigendom van de stichting Humanitas, met psychiatrische zorg van de eggzinstelling Bavo-Europoort – valt onder dit beleid. Het 'ouderenhuis' heeft zo zijn eigen specifieke problemen. Rupsam: 'In de gewone wereld kan iemand die 50 is natuurlijk makkelijk nog werken, maar dat geldt niet voor onze bewoners. Hun lichaam zijn vijftien, twintig jaar ouder. Ga je die nog dwingen om te werken nog niet moe te zijn, twee zijn terechtgekomen in een psychiatrische instelling, en twee zijn overleden. De overige 15 wonen er nu. Vier van hen, onder wie Aad, zitten er al sinds het begin.

Het team van 312 tracht ze in elk ge-

Rotterdam.

Foto's Arie Kievit

val actief te krijgen. Wat goed werkt: wie zelf kookt, mag bepalen wat de pot schaft. Wat betekent dat als Aad op de kooklijst staat er koteletten worden gegeten – met 'diversen vla' toe. Teun maakt deze week spaghetti met vis ('op mijn vijfde kon ik zelf al nasi maken'). David (de 'meneer' van de groep) kiest voor chili con carne. En Gijs ziet het wel; hij houdt het bij aardappelen schillen.

Soep

Sowieso is Gijs (69), die twintig jaar als matroos of bootsman op de grote vaart zat bij Smit-Lloyd en Shell, een eenzalganger. Vraag hem of hij het allemaal een beetje leuk vindt hier, en hij zal antwoorden: 'Gaat wel. Het eten is hier beter dan bij het Leger des Heils. Die soep daar was niet te vreten.' Vraag hem hoe hij destijds dakloos is geworden, en hij zal zeggen dat hij nooit dakloos is geweest ('nee joh!'). Hij rekent dan niet mee dat zijn bed stond bij De Brug, een nachtopvang bij metrostation Capelsebrug, en dat hij overdag rondhing bij de dagopvang De Kajuit aan de Leuvehaven.

Hij is geen prater. Hij praat niet over het huis waar hij is uitgezet omdat hij de huur niet meer kon betalen, en evenmin over de kroeg op de Oude Binnenweg waar hij al 35 jaar komt. Wel over schepen en booreilanden, maar zijn goeie periode ('in de havens had je net genoeg tijd om een tube tandpasta te kopen'). En ook

over de buurt hier, want die gaat er toch zienderogen op achteruit. 'De Mathenesserlaan, daar woonde je vroeger op stand. Maar nu is het echt aan het verpauperen, er lopen allemaal van die wauzen rond. Hier moet je 's avond echt niet meer op straat komen. Om de hoek zit daar ook een stelletje Antillianen.'

De buurt ja. De voormalige dak- en thuislozen hebben soms wat last van de burens aan de achterkant. Daar staat altijd wel een pand in de steigers, vaak een hoop herrie. En de Binnenweg, om de hoek, dat is ook niet meer wat het geweest is. Gijs ziet er vooral Turken en Marokkanen, zijn huisgenoot Teun ziet er 'een dooie situatie'. 'De cafés gaan dood. Vroeger zaten er twintig, dertig, nu nog maar een stuk of acht.'

Teun (55) – oud petje van Total op, altijd pakje Javaanse Jongens binnen bereik – komt 'overal waar zuipschuiten komen', is nog steeds een man van de straat. Vroeger liep hij volgens eigen zeggen 40 à 50 kilometer per dag door de stad, nu heeft hij dat ('mijn longen hè') terug moeten brengen tot een wandeling van 10 kilometer. Altijd in de buurt van het water, want hij is 'een havenmens'. Hij kan alle kranen en schepen van het Havenmuseum opnoemen; hij komt er bijna dagelijks. 'Daar zie ik mijn vrienden van de straat, van vroeger. Het is openlucht hè, gratis.'

Hij komt ook nog wel in de Kajuit, de dagopvang van het Leger des Heils

– nog zo'n ontmoetingsplek. Maar die gaat sluiten, vermoedelijk in juli. En er gaat meer verdwijnen: de gemeente haalt komend jaar honderd van de driehonderd bedden in de nachtopvang weg. 'Daar bieden ze in

Geprolongeerd

In Rotterdam zijn op straat nauwelijks nog dak- en thuislozen te zien. Het Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang, dat de vier grote steden in 2004 hebben opgesteld samen met het rijk, heeft zijn vruchten afgevoerd. In de afgelopen vier jaar zijn 2.989 dak- en thuislozen bereikt door de hulpverlening en van straat gehaald, 1.771 zijn terechtgekomen in een zogeheten 'stabiele mix' (woning, zorg, inkomen). Dat is iets meer dan beoogd. De sleutel tot succes tussen gemeente en de zorginstellingen. Er kwamen persoonsgerichte trajecten, de GGD werd de 'regisseur'.

Rotterdam heeft als enige van de G4 alle streefcijfers gehaald, maar ook de drie andere steden boekten resultaat in de afgelopen vier jaar. Amsterdam haalde 3.814 dak- en thuislozen van straat, Den Haag 1.833 en Utrecht 1.150. Alles bij elkaar zijn er bijna 9.800 zwervers in de hulpverlening terechtgekomen, de steden gingen er in 2004 van uit dat er in totaal zo'n 10.000 waren.

De G4 gaan door. Begin 2011 treedt het Plan van Aanpak II in werking. Dat is feitelijk een prolongatie van wat er al was, maar de nadruk komt meer te liggen op preventie. De steden willen voorkomen dat 'kwetsbare personen' (naar schatting ruim 11.000) dak- of thuisloos raken. Er zal ook meer aandacht komen voor zwertjongeren.

principe alleen bed, bad en brood', zegt Mathilde Dijk, programmameder Kwetsbare Personen bij de GGD Rotterdam-Rijnmond. 'Daar willen we op termijn van af. We gebruiken het geld liever voor structurele, blijvende oplossingen, zoals begeleiding woonvoorzieningen.'

Ze beseft: 'Het is leuk iemand een dak boven het hoofd bieden, maar daarmee ben je er nog niet. We moeten verder. Zit iemand op de juiste plek, kan iemand ergens aan de slag? Hoe zorg je ervoor dat ze in een stabiele situatie terechtkomen?'

Ondanks alle successen tot dusver, blijft dat 'een hele uitdaging'. Zeker omdat er ook groepen zijn die extra aandacht nodig hebben. Dijk: 'We hebben geaccepteerd dat een aantal mensen chronische zorg nodig zal hebben.'

De groep van Mathenesserlaan 312 is zo'n kwetsbare groep, zegt coördinator Rupsam, van oorsprong psychiatrisch verpleegkundige. 'Het is al moeilijk te binnen te houden, zeker

in de eerste drie maanden. Ze hebben zo lang op straat geleefd en zijn er zo aan gewend. De kans op terugval is enorm. Je ziet vaak dat ze nog lang niet zijn uitgezworven. Als ze nog vrienden hebben, zijn dat vrijwel altijd vrienden uit het zwerversmilieu.'

De bewoners hebben vaak zelf niet door hoe hun psychiatrische toestand is, aldus Rupsam. Of hoe de werkelijkheid is. Neem Teun: die ziet zichzelf als tuinman, chef-kok, en premiejager – hij heeft alles altijd in eigen hand gehad. Hij houdt ook van de havens van L.A. en Kobe ('ik ben echt heel internationaal hè?'), maar hij heeft 'bewust voor Rotterdam gekozen'. Gijs kan klagen over de huisgenoten die niets opruimen, als een van de begeleiders niet nadrukkelijk tegen hem zegt dat hij zichzelf goed moet verzorgen, draagt hij drie weken precies dezelfde kleren.

Maar het is niet erg. Op nummer 312 gaat het om leven en laten leven. Er is maar één huisregel: geen overlast veroorzaken. Dus als Gijs niet doucht, gaat hij stinken en daar hebben anderen last van; dus hij moet douchen. Als iemand in de gemeenschappelijke huiskamer dwangmatig zit te zappen, kunnen de anderen niet normaal tv kijken; dat mag dus ook niet. En met een joint voor de voordeur hangen, daar hebben de burens last van.

Een gewoon sigaretje roken mag in de tuin. Daar loopt Aad dus elke dag. Voormalig griffie-ambtenaar van de rechtbank, secretarief medewerker van TNO en Unilever – tot dat de huisarts hem zei: 'Meneer, u bent psychotisch.' Toen zag hij nog boeken uit de kast op zich afkomen, en ging het licht zomaar aan en uit, nu heeft hij in zijn hoofd continu visie.

'Zal ik even vragen hoe het met Karel gaat?', stelt hij in zijn kamer voor. Hij kijkt strak recht vooruit, houdt zijn rechterhand bij zijn oor en luistert alsof hij een telefoongesprek voert.

'Ha, daar ben je, Karel. Hoe gaat het met je?'

(...)

'Hoe gaat het met je? Heb je het hier naar je zin?'

(...)

'Goed. Ik kom straks weer bij je terug, ik ben even bezig. Dááág.'

Dan is Aad weer terug in de realiteit van zijn eigen kamer. Trevendengesteld. Want ook Karel wil op de Mathenesserlaan blijven wonen.

De namen van de bewoners van Mathenesserlaan 321 zijn om privacyredenen gefingeerd.